

In de wijk Klein Rusland stemmen ze zondag dwars: de communisten behalen er de absolute meerderheid. *Knack* ging vier dagen op retraite in een wijk die links links liet liggen. Hoorde dat Tina Turner er ooit *River Deep Mountain High* gezongen had. En keek naar een berg met revolutieplannen. **DOOR STIJN TORMANS / FOTO'S SASKIA VANDERSTICHELE**

Che leeft!

(en hij woont in Zelzate)

Eerst een persoonlijke mededeling: Caroline Gennez, leest u mee? Dit is een verhaal voor u. Het gaat over Klein Rusland, een door God en klein Pierke vergeten wijk in Zelzate-West. Niet alleen door hen vergeten, trouwens: ook door uw collega-politici. Iedereen loopt er in deze campagnedagen in een wijde boog omheen. Het is een wijk die contrair is. Heel Vlaanderen gaat zondag rechts stemmen, De Wever en co. tot God verklaren. Behalve Klein Rusland: daar gaan ze massaal links stemmen. Maar juich niet te vroeg, mevrouw Gennez. Ze stemmen niet op uw onderdanen. Of op die van uw groene collega Wouter Van Besien. De communistische partij PVDA behaalt hier de absolute meerderheid.

Niet alleen de huizen in Klein Rusland zijn klein. Het is een wijk van oude fabrieksarbeiders, die hier nog voor een paar honderd euro kunnen huren. En ook de wijk van Freddy Willems. Een geboren Ruslander: hart op de tong. Is nog baas geweest van het laatste café van de wijk, 't Klein Rusland. Hij kent iedereen en iedereen kent hem. Ze noemen hem allemaal Che. Omdat hij altijd een rode pet van Che Guevara draagt. Maar ook omdat hij dezelfde idealen deelt met zijn held, dezelfde drang naar rechtvaardigheid. Dezelfde methodes hanteert, ook. Een paar jaar geleden ging hij op de vuist met de OCMW-voorzitter. Het is later goed gekomen tussen die twee, hoor, Freddy is niet rancuneus of gewelddadig. Maar hij kan er dus niet tegen dat ze neerkijken

op zijn wijk. Of erger nog: dat ze ermee lachen. Heimelijk droomt Freddy van Cuba, als hij ooit het geld vindt. Maar in afwachting daarvan houdt hij zich bezig met de revolutie in Klein Rusland. Om te oefenen voor later. Want alles wat in de wereld gebeurt, dat gebeurt ook in Klein Rusland. Alleen, de naam van de wijk zegt het: in het klein dus. Er wapperen bijvoorbeeld geen geel-zwarte leeuwenvlaggen – Klein Rusland is voor méér België –, maar ook hier gaan conflicten over grenzen. Freddy en zijn burens liggen al twintig jaar in conflict met een boer. Die eist land op, maar dan kunnen Freddy en co. niet meer uit hun garage. Het gaat er soms hard toe: woord tegen woord, elk zijn eigen logica. Met af en toe een provocatie ertussen. Een paar weken geleden sloeg de boer Freddy's linkeroor er bijna af met een schop. Het gemeentebestuur stelt een corridor voor, een wandelweg, maar dat vindt geen van de twee partijen een goed compromis. Ook in Klein Rusland zijn conflicten complex en moeilijk om uit te leggen aan een buitenstaander.

Maar het is niet alleen dat. De laatste tijd gebeuren er vreemde dingen in de wijk. De mensen van Klein Rusland hebben al tientallen keren aan Che gevraagd: 'Freddy, wat is hier aan de hand?' Maar Freddy weet het ook niet. Hij is wel naar de gemeenteraad geweest en heeft aan iedereen gevraagd: 'Wat zijn jullie van plan met Klein Rusland? Willen jullie de wijk opdoeken?' Hij heeft de vraag zelfs meerdere keren gesteld. Maar elke keer kreeg hij hetzelfde antwoord: 'Die vraag is nu niet aan de orde, meneer Willems.'

► Eigenlijk begint dit verhaal 93 jaar geleden. In Rusland – het grote, dit keer – brak de februarirevolutie uit. De bolsjewieken rukten op. Lenin kwam aan de macht, tsaar Nicolaas II werd vermoord en zijn onderdanen sloegen op de vlucht. Een van hen was Alexis Veretennikov, een luitenant-generaal van de tsaar. Samen met zijn vrouw, een bloedmooie Servische prinses, belandde hij in Brussel. Daar kregen ze onderdak van Dimitri Peniakoff, directeur van een nv voor goedkope woningen en ook een Rus. Hij gaf zijn landgenoten niet alleen troost maar ook een toekomst. Op dat moment was er in Zelzate net een nieuwe fabriek gebouwd, en Peniakoff wilde een wijk voor de arbeiders bouwen. Een architect had hij al: de vermaarde Huib Hoste. Die koesterde trouwens grootse plannen voor de wijk: arbeidershuizen bouwen met een badkamer en stromend water, toen nog een zeldzaamheid. Peniakoff vroeg aan Veretennikov of hij geen wijkopzichter wilde worden. Duizenden kilometers van huis zouden ze hun eigen Rusland scheppen. De toekomst beloofde kleur.

Een paar jaar later trokken Veretennikov en zijn prinses in een van de huisjes van Hoste in. Hij woonde te midden van de arbeiders, die van overal gekomen waren om in de Kuhlmannfabriek zwavelzuur en fosfaat te produceren. Het overtollige gips smeten ze op een hoopje. Het leven zat redelijk goed in elkaar, daar in Klein Rusland. Maar Veretennikov voelde zich er niet thuis. Hij sprak de taal van de arbeiders niet en vereenzaamde. Het verschil tussen Klein en Groot Rusland was groot. Op een dag in 1927 hoorde heel Klein Rusland een gewerschot: Veretennikov had de hand aan zichzelf geslagen. Zijn vrouw volgde hem een paar jaar later. Van haar schoonheid was toen al niets meer over-

gebleven. Van die memorabele nachten blijven vandaag alleen nog foto's over. En een paar vage herinneringen.

De fabriek van Klein Rusland ging een paar maanden geleden failliet. Honderd mensen op straat: het was een paar regels waard in de krant. En wat er niet in stond: dat het ook in Klein Rusland crisis is. Veertig huizen van Hoste staan leeg, te verkomen. Door hun kleine ramen zien de overgebleven bewoners al lang geen Tura of Turner meer passeren. Wel drugsdealers die hun intrek nemen in de lege huizen. Bespaar Klein Rusland trouwens dat slag volk. Een tijd geleden verstikte een van hen haar pasgeboren baby in het riool.

Er kwam nog ander ongewenst volk op bezoek. Net naast de wijk ligt een spoorweg. Van onder de sporen kropen plots duizenden miljoenpoten naar boven. Een kleine invasie. De buurt in alle staten naar het gemeentebestuur. Dat antwoordde lachend: 'We zullen het probleem doorgeven aan de NMBS.' De wijk zette dan maar zelf de tegenaanval in, en stak het weiland voor de spoorweg in de fik. Maar de techniek van de verschroeiende aarde had weinig succes: miljoenpoten blijken dol te zijn op vuur. Een nieuwe poging: de wijk groef een grote beek voor de spoorweg, Klein Ruslands versie van de Atlantikwall. Maar ook deze historische klassieker was geen onverdeelde succes: miljoenpoten blijken ook te kunnen zwemmen.

Dit begint een droef verhaal te worden, we beseffen het. Niet dat er geen pogingen gedaan zijn om de wijk te herwaarderen. Integendeel zelfs: er is geen enkele wijk zo vaak geherwaardeerd als Klein Rusland. Op papier, weliswaar. In de praktijk kwamen er alleen verkeersdrempels bij – onmisbaar in een wijk waar gemiddeld twee auto's per uur voorbijkomen.

'Als links zich afvraagt waarom ze geen stemmen meer halen: dat ze op weekend gaan in Klein Rusland.'

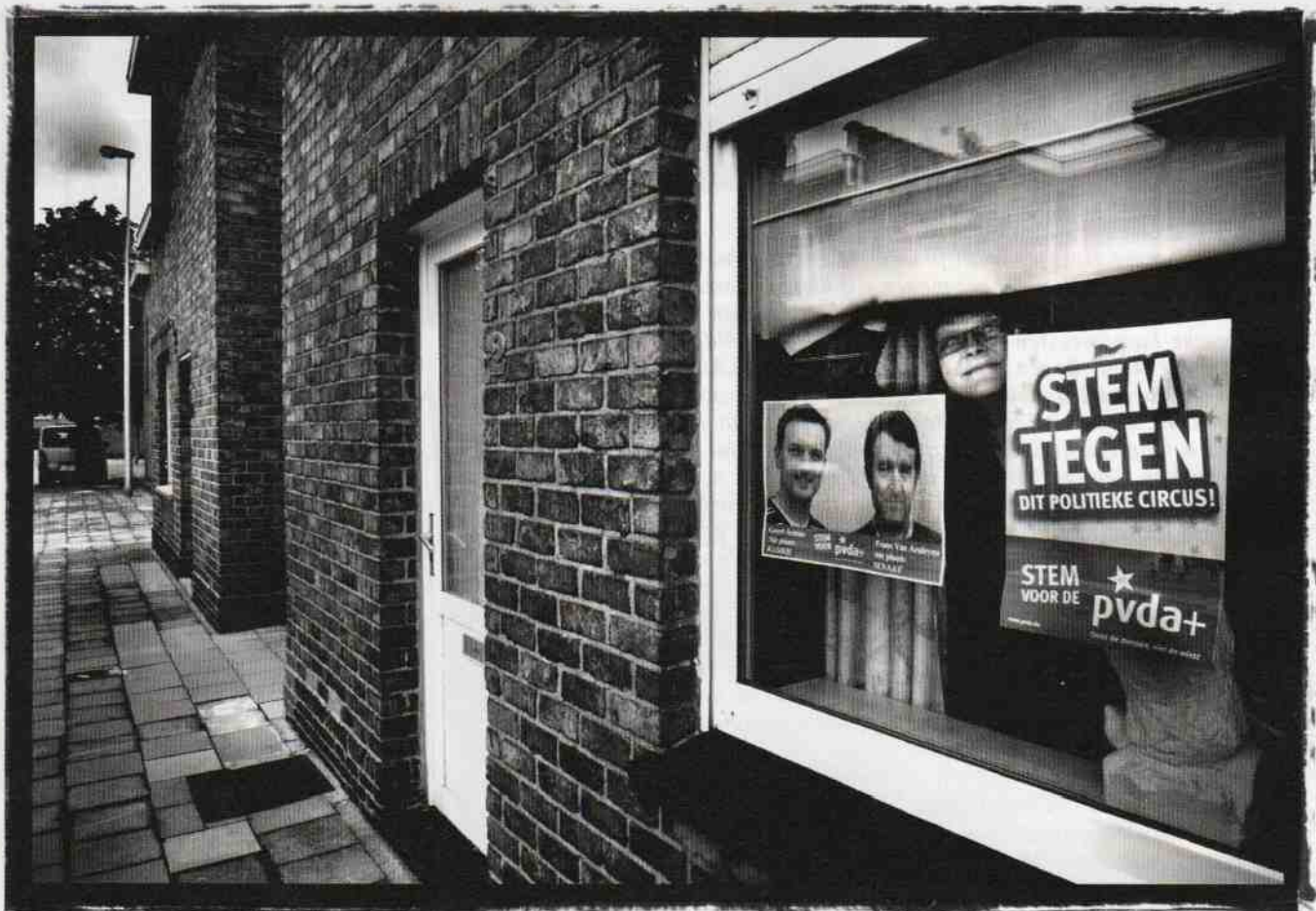
gebleven. De laatste jaren van haar leven woonde ze achter gesloten rolluiken. De braneschoppers uit de buurt noemden haar *madame trop chère*. Dat ze ooit een prinses geweest was, door miljoenen tot godin verklaard, wist niemand in Zelzate. Het hoopje gips naast de fabriek werd intussen geruisloos een heuvel.

Niet dat er alleen maar gewerkt werd in Klein Rusland. Integendeel, ook *de mageren* konden plezier maken. Er passeerden zelfs een paar wereldsterren in de buurt. Tina Turner, toen ze nog slaag kreeg van Ike. Live in zaal The Mercury, 31 januari 1971. Heel Klein Rusland schudde mee op de tonen van *River Deep Mountain High*. En later deden ze hetzelfde op de tonen van *Tien om te zien*. Met dank trouwens aan Che. Die kende de manager van Helmut Lotti een beetje en werd zo de Herman Schueremans van de wijk. Hij bezorgde Klein Rusland memorabele nachten. De artiesten van *Tien om te zien* wilden zich namelijk voor en na een optreden versnuffen, en dus trok Che elke keer de buurt rond. 'Wie wil er Will Tura opvangen? Bij wie mag Willy Sommers naar het toilet? Iemand voor Isabelle A?' De mensen van Klein Rusland waren apetrots, dat spreekt. Will Tura in hun badkamer: ze hadden weer iets om mee op te scheppen, de volgende dag op hun werk. De heuvel gips naast de fabriek werd intussen geruisloos een berg.

'Vroeger', zegt Freddy, 'was Klein Rusland een rood nest. Iedereen stemde voor de socialist. En op 1 mei hing iedereen de vlag uit.' De laatste jaren zag Freddy nog maar één rode vlag wapperen: die van André. Maar dit jaar wapperde ze voor het eerst niet meer. 'Het is genoeg geweest', had André tegen Freddy gezegd. 'Op die partij stem ik niet meer. Ik stem voor *de doktoers*, zoals iedereen.'

Dertig jaar geleden begon dokter Frans Van Acoleyen samen met een collega een groepspraktijk op het Groenplein. Ze wilden met hun gratis Geneeskunde voor het Volk dicht bij de arbeiders zijn. En in Zelzate waren ze dat. De Orde van Geneesheren schorste Van Acoleyen, en wou zijn inboedel aanslaan. Maar het volk protesteerde, ook op de stembrief. In 1982 was hij het eerste gemeenteraadslid voor de PVDA. Vandaag staat een kwart van Zelzate op de patiëntenlijst van Van Acoleyen en de zijnen, en zitten er zes PVDA'ers in de gemeenteraad.

Van Acoleyen: 'Ze zeggen dat wij de revolutie voorschrijven. Dat is natuurlijk onzin. Maar wat wel waar is: wij luisteren niet alleen naar mensen hun medische, maar ook naar hun maatschappelijke problemen. Die twee hangen trouwens vaak samen. Neem die miljoenpotenplaag van een paar jaar geleden. Op een dag was ik op huisbezoek in de wijk. Een mevrouw vertelde dat ze in haar badkamer gestruikeld was over zo'n miljoenpoot.

KLEIN RUSLAND

Alles wat in de wereld gebeurt, gebeurt hier ook. Alleen de naam van de wijk zegt het al: in het klein.

Het hele verhaal kwam eruit: niemand wou naar hen luisteren. Op dat moment hebben wij druk uitgeoefend op de gemeenteraad. Toen pas hebben ze onderzoekers van de Universiteit Gent gebeld. Bleek dat er een ecologisch onevenwicht was. De onderzoekers hebben kevers uitgezet die die miljoenpoten opaten en alles was opgelost. Eigenlijk was dat een heel simpel probleem, maar doordat niemand die mensen ernstig nam, werd dat plots een gigantisch probleem.'

Het is de dokter ook opgevallen: wat in Klein Rusland in het klein gebeurt, gebeurt in Vlaanderen in het groot. 'Heel frappant vond ik bijvoorbeeld de sluiting van een schooltje. De buurtwerking kwam er samen. Er werden soms feesten georganiseerd, er werd gepraat, gedanst. Tot de gemeente dat schooltje op een dag liet sluiten. Het was zagezegd niet meer veilig – terwijl dat met een paar eenvoudige ingrepen op te lossen viel. Maar nee, ze wilden er per se een groot buurtcentrum van maken. Elke farao zijn piramide: het kostte miljoenen. Net voor de vorige verkiezingen werd het met veel bombarie geopend. Ze vroegen 150 euro om het af te huren. Maar wat ze blijkbaar niet weten: niemand in Klein Rusland heeft 150 euro over. Het buurtcentrum staat nu leeg. Te koop. En de buurtwerking van Klein Rusland bestaat niet meer.'

Zoek de gelijkenis met het grote Vlaanderen. Van Acoleyen: 'Iedereen vraagt zich af: waarom stemt niemand in Vlaanderen nog links? Het antwoord ligt voor de hand. Neem Steve Stevaert, met zijn belofte indertijd dat het leven goedkoper zou worden. De mensen hebben nu ook wel door dat dat niet waar was. En zo kan ik tien voorbeelden geven van hoe links de mensen belogen heeft. Een arbeider is ook niet dom hè, die stemt niet meer voor een linkse die niet oprecht is. Dan nog liever voor een rechtse, die weliswaar opkomt voor tegengestelde belangen maar die tenminste wel zegt wat hij gaat doen. En het daarna ook doet, zoals wij in Klein Rusland en Zelzate.'

Het heeft natuurlijk ook met communicatie te maken, zegt Van Acoleyen. 'Links beschikt vandaag niet over een groot communicatietalent zoals Bart De Wever. Heel opvallend: niemand praat over de rest van De Wevers programma. Hij stelt bijvoorbeeld dat mensen zeven jaar langer moeten werken. Dat is pure waanzin. In Zelzate en Klein Rusland hebben wij een onderzoek gehouden bij arbeiders die ouder dan vijftig jaar zijn. Wel, twee op de drie bleken te kampen met minstens twee kwalen. Die mensen zitten streepjes te trekken: nog zoveel dagen werken. Aan hen moet je niet vertellen dat ze wat langer moeten werken, die kunnen dat niet meer. Het strafste is ▶

► dat tien jaar geleden alle progressieven mij gelijk zouden hebben gegeven. Dat was namelijk links: opkomen tegen dat soort onzin. Tot mijn grote verbijstering zeggen vandaag ook de SP.A en Groen! dat we langer moeten werken. Als ik zo iets hoor, vraag ik me af: kennen zij de arbeiders nog wel? En ook: waarom zou je nog voor die partijen stemmen? Ze zeggen toch hetzelfde als rechts, alleen is het bij hen een beetje zachter en wat menselijker.'

Caroline Gennez, leest u nog altijd mee? Misschien vraagt u zich op dit moment af: wanneer mogen wij hier reageren? Ik heb lang getwijfeld of ik aan de deur zou kloppen van de socialistische burgemeester van Zelzate, Freddy De Vilder. De man op wie ik vier dagen heb horen spuwen in Klein Rusland. Het lijkt me een deugdelijk journalistiek principe: woord en wederwoord. Maar uiteindelijk heb ik het niét gedaan. En wel omdat ik iedereen in Klein Zelzate hoorde zeggen dat de burgemeester in geen tijden meer in de wijk geweest was. Vroeger was dat wel anders. Toen fietsten de rode burgemeesters altijd door Klein Rusland. Maar nu, zeiden een paar bewoners, weten ze zelfs niet meer hoe wij eruitzien. Ik wil Freddy De Vilder nog altijd een wederwoord geven. U ook, trouwens. Op één voorwaarde: dat jullie op weekend gaan in de wijk. En neem voor mijn part de hele Wetsstraat mee. Er is genoeg plaats om te logeren; er staan veertig huizen leeg, van de vermaarde architect Huib Hoste. En een buurtcentrum, om uren te debatteren. 150 euro, dat kan voor u geen probleem zijn. Wel opletten voor de verkeersdrempels.

Het laatste woord, mevrouw Gennez, dat gaat naar Irene De Rijcke. 89 jaar, de oudste bewoonster van Klein Rusland. Ze heeft een van uw stamvaders nog gekend: Edward Ansele. U kent hem vast: een van de mensen die aan de basis lagen van het socialisme in België. Was een vriend van haar grootvader en kwam vaak bij hen thuis. Ze trokken er dan samen opuit. Werden overal uitgejouwd. Maar, zegt ze, 'hoe meer je uitgejouwd wordt, hoe heviger je wordt.' En hoe populairder, ook dat is iets van alle tijden.

'Ansele en de socialisten hebben indertijd veel goede dingen gedaan voor de werkmensen', zegt Irene. 'Maar ik geloof ze niet meer. Ik kan zo kwaad worden als ik naar die verkiezingsdebatten kijk. Op een bepaald moment ben ik overgestapt naar de communisten. Dat waren de nieuwe socialisten, vond ik. Ik heb de communistische partij zelfs mee helpen oprichten. Ik was er schatbewaarster, overal moest ik het geld gaan ophalen. Maar weer werd ik uitgejouwd, zoals in mijn jonge jaren bij de socialisten. Lidmaatschap van de communisten, dat moest je stilhouden of je kon je werk verliezen. Terwijl het toch niet gaat over titels of namen, het gaat over mensen. En die deugen of ze deugen niet.'

Irene is een ervaringsdeskundige. 'Ik woon nog maar 45 jaar in de buurt. Daarvoor hoorde ik in Zelzate niets anders dan slechts vertellen over Klein Rusland. Daar woonde het vergif, uitschot, vreemdelingen. Tot ik hier door omstandigheden zelf moest komen wonen. En ik merkte dat er niets klopte van al die vooroordelen die ik me had laten aanpraten. Het waren allemaal mensen zoals ik, die Klein Ruslanders. Ik heb hier mooie tijden beleefd.' Maar nu wil ze weg uit Klein Rusland. Ze staat op een wachtlijst voor een sociale woning, maar vreest dat ze tot lang na haar dood zal moeten blijven wachten.

IRENE DE RIJCKE

'Alles en iedereen gaat hier weg. Behalve ik, zo lijkt het soms.'

In afwachting daarvan kijkt ze dan maar uit het raam en ziet ze alles verdwijnen: de laatste bakker, de laatste slager, het laatste café, de laatste vrienden, haar man. Alleen zij blijft, zo lijkt het soms. Maar heel zelden komt er iets bij in Klein Rusland: verkeersdrempels dus, drugsdealers ook. En die berg gips, die ze elk jaar wat groter zag worden.

Irene heeft het ook gehoord, het verhaal over de berg dat in de wijk de ronde doet. Het is gelanceerd door de oude fabrieksarbeiders van de wijk, zij die de berg hebben opgebouwd. Honderd jaar heeft dat ding er geruisloos bij gelegen. Maar nu zou hij revolutieplannen koesteren. In de berg is namelijk een meer ontstaan. En de berg, zeggen de bewoners, is in beweging. Als hij ooit barst, dan beleeft Klein Rusland nog iets in het klein: een zondvloed.

Zelfs Che is al met een ingenieur op de berg geklommen, maar die stelde hem min of meer gerust: 'We zullen ervoor zorgen dat dat niet gebeurt. Waarschijnlijk komt het wel in orde.' *Waarschijnlijk* – het is een woord dat ze hier al vaak gehoord hebben.

Beneden plakt Irene haar affiche van de PVDA wat steviger vast. Voor de rest gaat alles goed in Klein Rusland. ☐